

BUITEN

16^E JAARGANG N^O. 5.

ZATERDAG 4 FEBRUARI 1922.



Foto C. Steenbergh.

BIJ HET KERKJE TE OLST.



Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

BIJ HET KERKJE TE OLST, ILLUSTRATIE	BLZ. 49
DE VERDWENEN DOCUMENTEN (5), UIT HET AMERIKAANSCH VAN GARDNER HUNTING	50
HOFWYCK	51
DE ST. SERVATIUSKERK TE MAASTRICHT (SLOT), DOOR F. W. DRIJVER, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 52—55
EEN VISIOEN, ENDE AL OF NIET DAARMEE IN VERBAND STAANDE GEVOLGEN, DOOR GUY DE VOS	BLZ. 53
DE TAAL DER MOLENWIEKEN I. DOOR C. VISSER, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 55—56
NOG EENS „THEE MET WITTE PUNTJES,” DOOR F. W. DRIJVER	BLZ. 56
GROOT-ESSENBURG, DOOR R. V. O., GEÏLL.	BLZ. 57—59
DE ELFEN (SLOT), DOOR K. L. SCHAMP	BLZ. 58
LEVEN EN STRIJD IN DE WILDE NATUUR (18), DOOR F. ST. MARS, GEAUTORISEERDE VERTALING VAN S. J. BARENTZ—SCHÖNBERG	59
oud huisje te Warmond, ILLUSTRATIE	60
BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.	

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.



DE VERDWENEN DOCUMENTEN.

5) *Uit het Amerikaansch van GARDNER HUNTING.*

PHILBRIC stond op uit zijn stoel en bleef voor den haard staan met zijn handen op zijn rug. Hij deed blijkbaar zijn best om zich te beheerschen en ieder, die oogen in zijn hoofd had, kon zien wat zijn ziekte was. Hij was een slachtoffer van neurasthenie of iets dat er zeer veel op leek — van de vreeselijke ziekte die even verraderlijk is als de greep van het drijfzand.

„Ik was toen woedend,” vervolgde hij, „en ik nam mij vast voor dat hij dat huis niet zou verlaten met bewijzen als deze brieven. Ge begrijpt dat hij de brieven bij zich had gehouden — dat hij ze al den tijd binnen zijn bereik had. Ik zei hem, dat wanneer hij ze mij niet gaf, ik ze hem met geweld zou ontnemen. Toen gebeurden de dingen zoo snel, dat ik niet geheel zeker ben van de volgorde der feiten. Hij trachtte dit raam uit te komen en kon den grendel niet los krijgen. Hij had een ruit kunnen inslaan, maar de glazen waren klein en hij zag blijkbaar dat één te nauw voor hem was. De andere ramen waren onmogelijk te bereiken door de boekenkasten. Maar terwijl hij onhandig rondtastte, rende ik naar de haldeur en riep John — om hulp. Ik riep een half dozijn malen, denk ik, maar niemand scheen mij te hooren. Toen rende ik terug en vond Molm bij de lade van de tafel in de bibliotheek. Ik had daarin een revolver, maar daar had ik niet aan gedacht. Hoe hij het wist gaat mijn verstand te boven. Maar hij haalde de revolver te voorschijn en toen ik op hem toesnelde, schoot hij op mij. Hij miste en ik greep naar het pistool. Hoe zwak ik nu ook ben, ik was te sterk voor hem, want hij was een verslapte kleine schooier en klaplooper, zooals ge weet. Ik ontnam hem dus de revolver. Doch het volgende oogenblik had hij dezen bronzen aschbak gegrepen en hem als een knuppel zwaaiend snelde hij op mij toe. En hij zou mij de hersens ingeslagen hebben als ik niet uit noodweer had geschoten. Het was zelfverdediging, Bob. Ik zweer, dat ik volkomen bij mijn verstand was, want

ik was kalmer dan te voren. Maar ik trof den kerel op een levensgevaarlijke plaats. Dat was niet mijn bedoeling!”

Hij zweeg eensklaps en de tranen welden op in zijn oogen. Toen keerde hij zich weer naar den dokter.

„Dokter, het is precies zooals ik het u heb verteld. Hij viel neer hier op het kleedje — en hij was geen oogenblik buiten mijn bereik.”

„Wel,” zei King, „wat dan nog? Hij is doodgeschoten en hij verdiende het. Je hebt in zelfverdediging geschoten. Aan je woord zal wel niet worden getwijfeld.”

Ik keek naar den dokter. Er was iets in zijn gelaat dat mij waarschuwde, dat nog niet alles was verteld.

De knaap boog zich voorover bij Kings woorden.

„Neen!” riep hij uit. „Hoe zou men kunnen twijfelen? Het was noodweer!”

„Wind je niet zoo op, Hal,” zei King.

Ik keek snel naar Donna. Zij zat half op den rand der tafel, leunde voorover, ademloos, en keek vol smart naar haar broer. Haar handen grepen het eiken blad zoo stevig vast dat zij spierwit geworden waren.

„Geloof u mij niet, dokter?” riep de knaap, zich plotseling naar Graham keerend.

„Ik geloof dat je de absolute waarheid spreekt,” zei de dokter, maar in zijn toon was een bijbedoeling.

Ik vergat in mijn belangstelling en medelijden dat ik eigenlijk niet het recht had mij in de zaak te mengen. Onwillekeurig keek ik den dokter in het gelaat.

„Mijnheer,” zei ik, „wat bedoelt u? Het verhaal van den knaap is waar en de bewijzen zijn overvloedig. Deze diefstal heeft plaats gevonden. Salver is hier geweest met de brieven. De bronzen aschbak lag op den vloer. Philbric's revolver had buiten eenigen twijfel twee leeg kamers. Er is ergens een kogelgat hier in den muur of in den vloer en — de brieven zelf zijn bewijs genoeg om het woord van een man als Philbric te steunen.”

De dokter keek mij aan met toornig opgetrokken lippen en van dit oogenblik af had ik een afkeer van dien man. Maar zijn antwoord ontnam mij zoo plotseling allen moed, dat het was als een slag in het gelaat.

„Er waren drie leeg kamers in Philbric's pistool, mijnheer,” zei hij. „Er is geen zichtbaar kogelgat in de muren, vloer of zoldering van deze kamer — en de brieven — de brieven, mijnheer, die Philbric meent — die Philbric zag, zijn niet gevonden. De zakken van den man, die ze bracht, zijn onderzocht, en elken duim van dit vertrek, dat hij niet levend verliet nadat hij ze had laten zien. Er is geen spoor van gevonden. Wij hebben Clarence Salvers kleeren tot het laatste vodge doorzocht en wij hebben deze kamer met de uiterste zorg nagespeurd. De brieven, mijnheer, die Hal zegt gezien te hebben — kunnen niet gevonden worden.”

DERDE HOOFDSTUK.

Wij zaten of stonden met ons vijven bijna in een cirkel. De tante, van wie King had gesproken, was niet verschenen. Donna, nu aan mijn rechterhand, leunde tegen de tafel, Hal in den grooten stoel naast haar; dan de dokter, die stond, en dan King in een der ouderwetsche stoelen met hooge ruggen, die boven het hoofd uitsteken. Het vuur knetterde in den haard en joeg kleine, krullende rookwolkjes den schoorsteen in.

Het heele verhaal ging mij weer bliksemsnel door den geest, zoodra het geëindigd was en de feiten stonden zoo duidelijk voor mij, dat Hal had Salver doodgeschoten, dat erkende hij en de aanwijzingen lieten geen twijfel over. Ik betwijfelde ook niet dat ieder woord van het verhaal van den knaap waar was.

Maar de houding, die een jury zou kunnen aannemen tegenover deze zaak, was zeer stellig iets waarmee rekening gehouden moest worden; en hetgeen de dokter bij het verhaal van den knaap had gevoegd, scheen elk spoor van bewijs ten gunste uit het verhaal van Philbric te hebben weggenomen.

Iemands eerste instinct wanneer feiten iemands vertrouwen onbuigzaam tegenwerken, is toornig verzet. Het spreekt vanzelf dat ik de feiten van den dokter aanvocht. Hoe was het mogelijk, dat de brieven onvindbaar verdwenen waren als die Salver de kamer geen oogenblik had verlaten, nadat hij ze Hal had laten zien? Hij zou ze stellig niet vernietigen door ze in den haard te werpen. En als hij ze niet had vernietigd, was er slechts één ding mogelijk. Zij waren nog in

die kamer, hoe zorgvuldig het onderzoek ook was geweest.

Ook, wanneer een revolver tweemaal was afgeschoten — misschien driemaal in een vertrek, moesten de kogels ergens sporen hebben nagelaten. Een had Salver getroffen. De andere of de twee andere waren ergens anders heengegaan. En toch was het idee dat zoiets als een zorgvuldig onderzoek naar aanwijzingen had plaats gevonden en als resultaat had opgeleverd dat er niets was gevonden om het verhaal van den knaap te steunen — niets dan het feit van Salvers dood — om weinig te zeggen vreemd.

Het was echter de onmiskenbare bedoeling in de vreemde blikken van den dokter, die mijn toorn opwekte. Hij had zijn theorie niet duidelijker in woorden kunnen uitdrukken dan hij het nu deed in zijn verdachtmaking. Hij was heel in het begin aangevangen door twijfel te werpen op Hals zekerheid van geheugen, en had nu geëindigd met iets dat hij niet had kunnen uitspreken — een suggestie dat het verhaal van den knaap een mengsel was van feiten en hallucinatie.

Ik wilde de theorie van den dokter geen oogenblik erkennen. Ik kon nauwelijks behoorlijk een gelegenheid afwachten om een nieuw onderzoek naar de feiten voor te stellen.

Maar ik behoefde niet lang te wachten, want Hal zelf gaf ons een kansje. Wij hadden ongeveer een half uur gesproken. De gebeurtenissen van den morgen hadden de zenuwen van den knaap tot het uiterste gespannen, erger dan een gezond man zich kan voorstellen.

Wij bespraken het verhaal dat hij had gedaan, en eensklaps kon Hal zich niet langer goed houden. Ik zag het niet aankomen. Donna vertelde mij later dat zij er wel bang voor was. Ik was geheel onvoorbereid en dan ook sterk getroffen toen de jonge man zich niet langer kon beheerschen.

Hij barstte in tranen uit. Dat klinkt nu niet zoo verschrikkelijk, maar het is geen aangenaam gezicht een ander mensche-lijk wezen zijn zelfbeheersching te zien verliezen, en Philbric was van een type, waarbij het mij bijzonder pijnlijk trof te zien, hoe de verstandige, blijkbaar goed ontwikkelde jonge man met den helderen blik eensklaps zijn hoofd in zijn handen liet rusten en begon te snikken als een kind.

Een tijdje scheen de huil-aanval niet te beheerschen, tot de knaap zelf verzocht naar zijn eigen kamer gebracht te worden, en de dokter keurde dat goed. Maar Philbric was best in staat zonder hulp de kamer te verlaten, ofschoon hij niet kon ophouden met zijn krampachtig snikken. En zoo verlieten zij snel samen de kamer, de knaap en zijn dokter en de zuster, op wier gelaat zooveel wanhoop en schrik was te lezen, dat ze als een last op mijn geest drukten.

Ik mocht King beter lijden door de beheerschte mannelijkheid van zijn houding tijdens dit ongelukkige voorval. Hij was niet te opdringend — alleen maar vriendelijk en krachtig. Hij bleef bij mij, toen de drie anderen weg waren en onze blikken ontmoetten elkaar in wederzijdsch begripen. Wij wisselden echter geen woord over het gebeurde. Hij schudde slechts even het hoofd en ging toen zonder aarzelen naar den schoorsteen en belde John.

De oude man kwam zoodra hij geroepen werd en King begon hem scherp te ondervragen.

„John”, begon hij, „je waart hier toen dit heele onderzoek plaats vond. Vertel Mr. Randell en mij er alles van”.

„Kijk, Mr. King,” antwoordde de oude man, „ik vermoed dat Mr. Hal u al alles heeft verteld. Wij stelden een onderzoek in. De lijkschouwer en de dokter begonnen het eerst. Toen de politiemannen — de sheriff was hier en de verslaggevers — wij zochten allen, mijnheer. De eerste verrassing kwam natuurlijk toen wij de papieren niet konden vinden, die Molm Salver had meegebracht. Wij zochten daarnaar het eerst”.

„Heb je aan het vuur gedacht, John?” vroeg King.

„Ja zeker, mijnheer, dat deed ik,” antwoordde de man. „Ik zocht dadelijk in den haard, zoodra ik wist dat de papieren verdwenen waren. Het vuur brandde helder en niet alsof er papieren in verschroeid waren.”

„Er kan natuurlijk sedert steenkool opgegooid zijn”, zei King.

„O ja, mijnheer. Het is ongeveer vijf uur geleden sedert het — schieten, mijnheer.”

„Juist. Waar heb je nog meer gekeken?”

„Onder de kleedjes en achter de gordijnen, mijnheer, en achter de radiators. Het leek mij niet onwaarschijnlijk, dat

die kleine schurk, Salver, vlug genoeg geweest kon zijn om een buitengewoon goede bergplaats te bedenken, met de bedoeling later terug te komen en nog een diefstal te plegen om zijn brieven terug te krijgen.”

„Best mogelijk”.

„Ja mijnheer. Het schijnt mij het eenige ding dat mogelijk was. En hij heeft ze goed verstopt.”

„Heb je in de tafellade gekeken, waar de revolver was, John?” vroeg ik.

„Ja, mijnheer,” antwoordde de knecht.

„Waar is de revolver nu?”

„De lijkschouwer heeft ze meegenomen, mijnheer.”

„Heb je ze bekeken?”

„Ja, mijnheer. Zij lieten ze mij bekijken, ik denk als getuige mijnheer.”

„Drie kamers waren leeg?” vroeg King.

„In drie kamers waren leegge patronen, mijnheer.”

„En waren de overige geladen?” vroeg ik.

„Met kogelpatronen, mijnheer.”

„Dat lijkt vreemd,” zei King. „Drie schoten gelost en geen spoor van twee ervan!”

„Philbric zegt dat er maar tweemaal geschoten is”, zei ik.

„Nu, de bewijzen spreken dan tegen hem.”

„Een huls kan te voren leeg geweest zijn,” zei ik.

„Dat zegt de lijkschouwer ook,” sprak John.

„En Hal kon niet zeker zijn dat het niet zoo was, zelfs al denkt hij het. Hij heeft het pistool eenige dagen geleden geladen, nadat hij het had gebruikt om een havik te verjagen, die om onze kippen heenvloog, mijnheer.”

„Hal heeft eenige prachtkippen”, verklaarde King mij.

„En de revolver kan misschien niet geheel opnieuw geladen zijn na dat schieten, mijnheer”, zei de knecht.

„Maar twee schoten werden hier gelost,” merkte ik op.

„Een trof dien diefstachtigen brandschatter. Waar is het andere heengegaan?”

„Dat is een van de geheimen, mijnheer,” antwoordde John.

„De kogel kan door de open deur heen gevlogen zijn”, sprak King.

„Dat zou mogelijk kunnen zijn, mijnheer”, zei John.

„Maar er is een vlakke muur aan de overliggende zijde van de hal en daar hebben wij met de uiterste zorg gezocht. Daar is geen kogelgat.”

Wij keken allen naar de zijde en de zoldering van den muur waarin de deur was. John had ons verteld, dat de revolver zeer licht was, een 32 kaliber, en het gat dat zulk een kogel kan maken zou gemakkelijk over het hoofd gezien kunnen worden.

(Wordt vervolgd).

HOFWIJCK.

Zooals men zich zal herinneren, hebben wij in 1919 het een en ander medegedeeld van de plannen der Vereeniging „Hofwijck” die zich ten doel stelt het buitenverblijf van den dichter Constantijn Huygens en zijn niet minder beroemden zoon Christiaan zooveel mogelijk uit- en inwendig in den ouden staat te herstellen en het huis tot een Huygens-museum in te richten. Naar wij onlangs uit de beste bron vernamen, is het niet mogelijk gebleken deze plannen uit te voeren. Het huis staat, tegen verval behoed, in half-voltooiden toestand en de tuin is eveneens half aangelegd. Pogingen om de noodige geldmiddelen te verkrijgen ten einde de restauratie voort te zetten, zijn mislukt. De Vereeniging heeft uit de steeds minder wordende jaarlijksche bijdragen en uit de opbrengst van het terrein, dat als moestuin verhuurd wordt, juist voldoende inkomsten, om achteruitgang te voorkomen.

Een Duitsche Maecenas hielp de Vereeniging indertijd met f 20.000 voor den aankoop. Een Hollandsche Maecenas, die f 30.000 over heeft voor 't uitvoeren der plannen, bleek er niet te zijn, tot dusverre.

Het gesukkel met „Hofwijck” is een schande voor ons land. Wij hebben den mond vol van 't eeren van onze groote mannen, en bij jubilea van verdienstelijke, maar meestal niet beslist groote landgenooten laten wij ons niet onbetuigd. Maar voor het op zoo sympathieke wijze eeren van de nagedachtenis der Huygensen, is geen geld beschikbaar.....

Gelukkig maar, dat Voorburg door slechts weinig vreemdelingen bezocht wordt, zoodat wij onze schande voor hen verborgen kunnen houden. Maar met dat al blijft het een droevige geschiedenis.

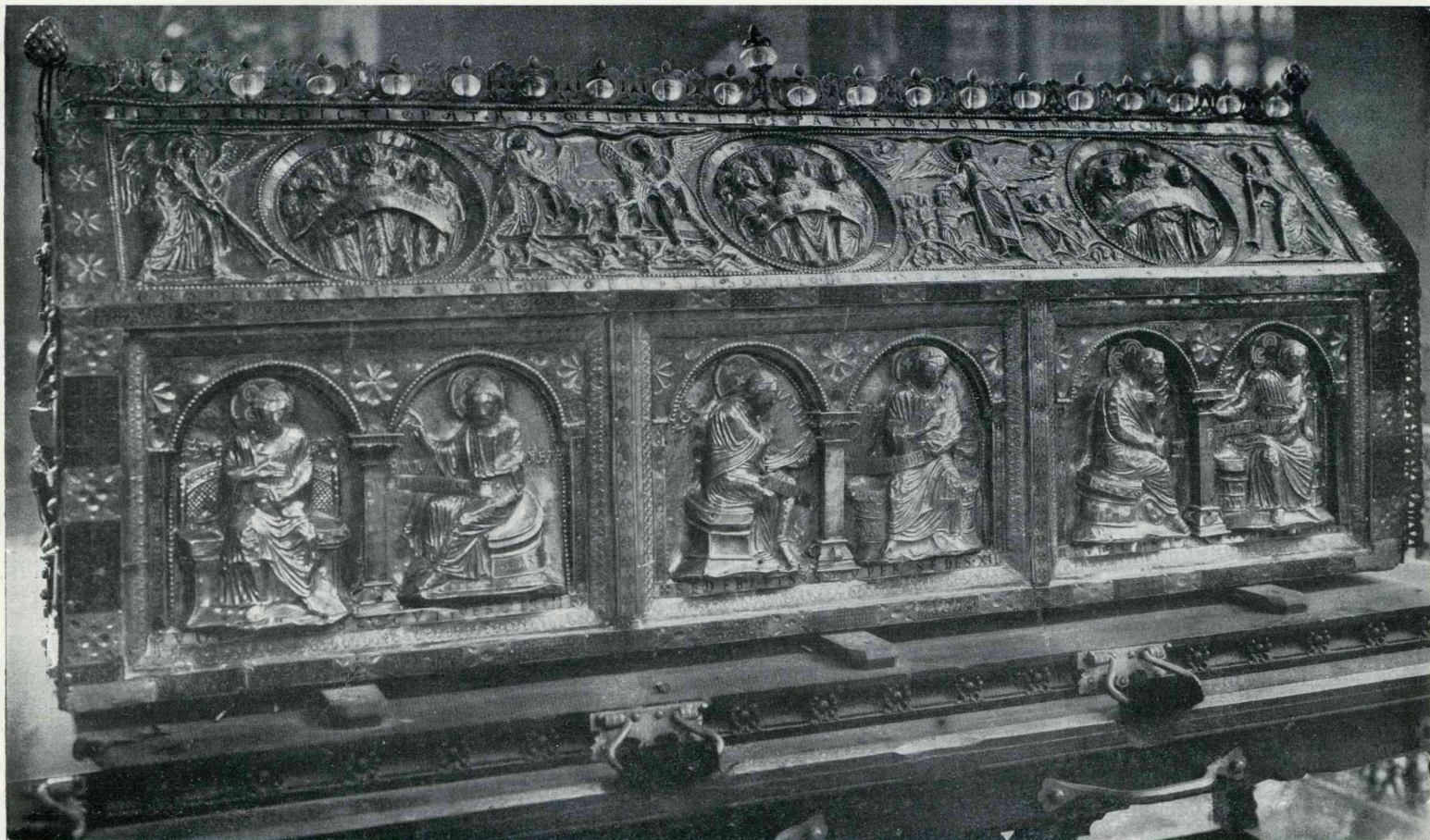


Foto C. Steenberg.

VERGULD-KOPEREN RELIEKSCHRIJN OF NOODKIST IN DE ST. SERVATIUSKERK.

DE ST. SERVATIUSKERK TE MAASTRICHT

(Slot).

ALVORENS ons naar de onderkerk te begeven, bezichtigen wij nog een drietal monumenten. Het eene bevindt zich in den rechter kruisbeuk tegen den Westelijken muur. In het midden van een groot voetstuk bevindt zich een medaillon, waarin de beeltenis van den H. Monulphus prijkt, terwijl zich er boven een groot beeld verheft, het Geloof voorstellend. Als pendant behoort hierbij het andere, waarvan het medaillon de buste van den H. Gondulphus bevat, terwijl hier op het voetstuk zich het levensgrootte beeld van David met de harp verheft. Beide gedenkteeken en zijn in het jaar 1732 uit marmer vervaardigd door Bayer van Namen. Het derde is het grafmonument van Herman, graaf Van Den Bergh († 1669), Commandant van Maastricht en diens gade († 1683). Beide personen zijn in liggende houding levensgroot in marmer uitgehouwen.

Over de volle breedte van den kruisbeuk strekt zich de *Romaansche Onderkerk* uit, welke ik boven reeds noemde. Door een dubbele rij kolommen is zij in drie vakken verdeeld. Op een, er zich in bevindend, altaar staat een steenen urnenkist, waarin relieken bewaard worden van de Heiligen Candidus, Gondulphus, Valentinus en Monulphus. In het Oosten is een trap, langs welke wij komen in de *Krocht van den H. Monulphus*, waarin zich eenige Frankische sarcophagen bevinden, welke in de kerk opgegraven werden. Uit deze krypt komt men in een kleinere, welke aan de *H. Gertrudis* was gewijd en waarin een steenen kist staat, bevattende de asch van den laatsten afstammeling der Karolingiërs, Karel, Graaf van Brussel en broeder van den Franschen koning Lotharius. Links in deze krocht zien wij een venster en daarnaast een opening, welke toegang geeft tot het *Graf van den H. Servatius*. Als merkwaardigheid dient nog vermeld hoe door een bovenlicht in de krocht van Monulphus het Lam, aan het gewelf van het hooge koor, in fantastische kleuren zichtbaar is.

Treden wij, na dit bezoek aan de onderaardsche kerk, de *Schatkamer* binnen, welke door Monulphus boven 't graf van den H. Servatius gebouwd werd. Aanstands wordt onze aandacht getrokken door de „Afneming van het Kruis,” een schilderij van den beroemden Van Dyck, welker waarde op een ton gouds wordt geschat. Vervolgens bevinden zich hier twee schilderstukken van G. de Crayer, welke eveneens

grootte kunstwaarde bezitten, alsmede een, hetwelk aan Quelinus wordt toegeschreven.

Zien wij verder rondom ons, dan is het niet te veel beweerd, wanneer wij zeggen, dat wij ons hier in een klein museum van zeldzame kostbaarheden bevinden, te veel om in een kort bestek te vermelden. Gaarne zou ik een beschrijving geven van het Bisschopskruis, waarvoor 45000 gld. werd geboden; ook stond ik gaarne stil bij de even oude als kunstig geweven en kostbare priestergewaden, waaronder een, dat, naar men wil, van den H. Servatius afkomstig is en een eigenaardige voorstelling bevat van een heidensch offer. Als curiosum noem ik nog een van de *Mascilla's* of *Maskers* — van welke, in het algemeen, terecht gezegd is, dat zij aanleiding gaven tot groven wansmaak in de kerkelijke kunst — n.l. het borstbeeld van Monulphus, dat dienst moet doen als bewaarder van een gedeelte van het gebit van dezen Heilige, hetwelk met goud aangevuld blijkt. Op zichzelf behoeft dit laatste niets bevreemdends te hebben, daar reeds vóór onze jaartelling door de Etruriërs de goudsmeedtechniek ter verzorging van het gebit aangewend werd.

Na nog gewezen te hebben op verschillende, even kunstig versierde als kostbare Monstransen — zilveren of gouden vaatwerken, in welke de Hostie ter vereering uitgesteld wordt — onder welke er een is, waarin zich een, door kristal omsloten, engeltje bevindt, dat, volgens den verklaarder, een bosje haar van Maria in de hand houdt, en na bezichtigd te hebben den zilveren kram, met afbeelding van Servatius, terwijl deze de bron doet ontspringen en den Pelgrimsstaf, met behulp van welken hij het water te voorschijn geroepen zou hebben en waarvan de gebroken rieten stok in een zilveren omhulsel besloten is, schenken wij onze aandacht aan den *Drinkbeker* — zie het artikel over St. Servatius — welke, door veelvuldig gebruik door de genezing zoekende pelgrims, geschonden en later, in de zestiende eeuw, in een zilver vergulden bokaal ingezet werd.

Ook de Bisschopsstaf van St. Servatius wordt hier den bezoeker getoond, zoowel als de *Sleutel*, welke beide voorwerpen in zijn graf gevonden zouden zijn.

Te synre rechter sijden	Sinte Peter doen hij te
Lach der Bisschopstaf	Rome was
En ane dander syde, dat	Den Sleutel, dien hij gaf
hoem gaf	Sinte Servaes.

In dezen à jour bewerkten *Sleutel* — die, welke aan St. Hubertus geschonken werd, berust in de kerk van het Heilige Kruis te Luik — bevindt zich eenig vijlsel van „St. Pieter's banden” of ketenen, in welke de Apostel Petrus geboeid zou zijn geweest, terwijl sommigen meenen, dat het vijlsel vermengd werd met het metaal, waaruit de „Clavis Beati Petri” gegoten werd.

Last not least staan wij een oogenblik stil bij de *Schrijn*, een monument van goudsmeedkunst, dagteekenend uit de twaalfde eeuw. Haar lengte bedraagt 1.75 M. en haar hoogte 0.64 M. Op den voorkant is St. Servatius afgebeeld, de handen in biddende of zegenende houding opheffend, terwijl een engel aan zijn rechterzijde den bisschopsstaf en een ter linker een boek in de hand houdt, waarvan de opengeslagen bladzijde de woorden „Indue Immortalitatem,” d.i. „bekleed u met onsterfelijkheid” te lezen geeft. Langs de beide zijanten zijn de twaalf Apostelen gezeten, terwijl op het dakvormige deksel het oordeel over goeden en boozen afgebeeld is.

Deze Schrijn, in welke eenige overblijfselen van het gebeente en de klederen van St. Servatius bewaard worden, draagt ook den naam *Noodkist*, omdat zij in tijd van nood soms in plechtige processie door de stad werd gedragen of anders haar verblijf in de Schatkamer tijdelijk verwisselde met een plaats op het koor, alwaar zij, gelijk schrijver van dit artikel het in de oorlogsjaren zag, ter vereering werd uitgesteld, wanneer de stad en haar bevolking door gevaar werd bedreigd.

Moge deze waardevolle Schrijn een reeks van jaren onaangetroffen bewaard blijven in de alleszins bezienswaardige Schatkamer van de St. Servaas! F. W. DRIJVER.

Een visioen, en de al of niet daarmee in verband staande gevolgen.

TIJDENS de koude Novemberdagen heb in ik Amsterdam rondgelopen met het plan, zoo gauw mogelijk naar 't Zuiden te gaan. Maar steeds kwam er iets tusschen, dat mijn reis uitstelde. — En toen ik de eerste sinaasappels at en de geurige, zoete mandarijntjes, werd mijn verlangen naar Italië bijna drukkend. Ik liep de Lairessestraat, die er verlaten en wit uitzag van ijzigen wind, door met beeldrijke gedachten over Italiaansche zon en warme kleuren; en als ik bibberend bij het tweede rond-point van de Willemsparkweg op lijn 2 stond te wachten, zag ik in mijn geest de Corso en de met ontelbare Italianen gevulde en behangen Rome'sche trams. — Mijn verlangen naar warmte, zon en kleuren werd een obsessie. Doch ik had het vaste voornemen, ook al werd mijn reis steeds ondanks mezelf uitgesteld, tóch naar 't Zuiden te gaan!

En toen die uitnodiging van Philipp of ik de Weihnachten wou komen doorbrengen op zijn landgoed in Oost-Pruisen! Brrrr!!!

Hij was alleen, schreef hij, zijn vrouw logeerde bij haar zieke Moeder in Parijs. Zijn huis was groot, ik kon meenemen wien ik wilde; als ik in godsnaam maar kwam! de eenzaamheid was verschrikkelijk voor hem.

Zoo heb ik dus, na vele omwandelingen door Amsterdam, mijn pas voor Duitschland gekregen. En op een heel kouden morgen om zes uur, toen een onbeschrijfelijk antipathieke wind als 't ware dóór me heen woei, begaf ik me naar 't Centraal Station — mezelf afvragend, wát ik toch begon en of 't mijn „karma” zou zijn altijd dingen te doen, die ik volstrekt niet had willen doen. Een roer-achtig noodlot schijnt me soms te drijven. Die kerel ook op zijn Oost-Pruisisch goed! Waarom moet ie op mijn gevoel werken met zijn verlatenheid!

Dat was een aardige reis anders. Van Amsterdam af tot Bentheim geen verwarmde wagen. Het water in de buizen was bevroren. Na Bentheim kwam er dooi en warmte. Van de Zoll weet ik weinig meer dan dat ik geduwd en gedrongen werd, pas afgaf, die ik na vele ommegangen weer terugkreeg, dan biljet, dan pas en biljet, enz. enz. dat mijn koffer niet meer dicht te krijgen was, daar mijn zorgvuldig ingepakte bagage

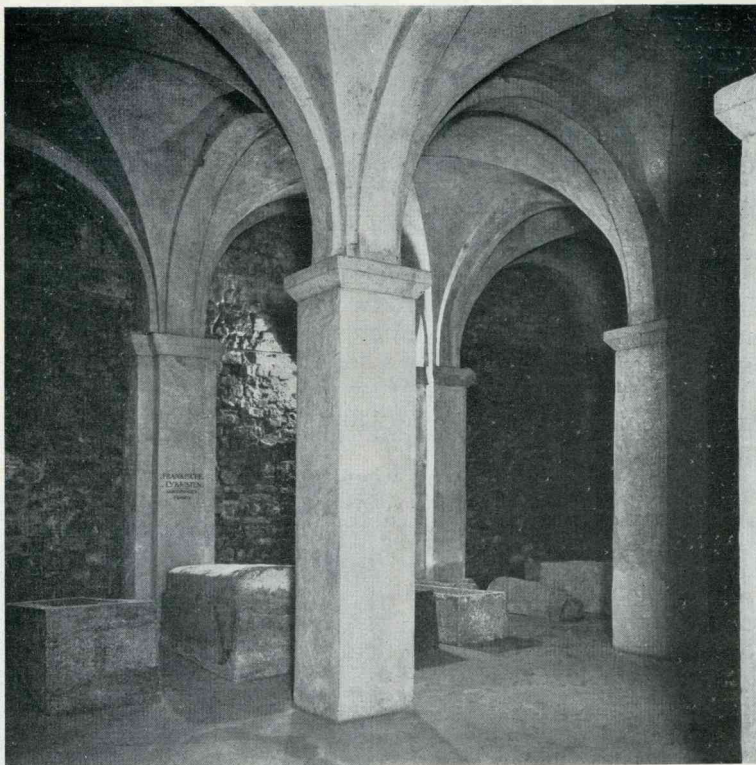


Foto C. Steenbergh.

DE ST. SERVATIUSKERK.

KROCHT VAN DEN H. MONULPHUS MET FRANKISCHE SARCOPHAGEN.

geheel in de war gehaald was en nu veel meer plaats innam, zoodat een gedeelte van den inhoud half achter me aansleepte, — en dat ik eindelijk in mijn coupé terecht kwam, en weer tot volledig bewustzijn, door eene aangename warmte, die langzamerhand van den grond begon op te stijgen. De twee revisions waren dus gelukkig achter den rug. Doch toen kwam de slaap over me. Mijn reisgezelschap praatte monotoon; ik hoorde hier en daar nog woorden als: „Absperrung — Elend der Kinder — Möbelsteuer — fünfzig prosent.....”

Het was bijna donker toen ik weer wakker werd en mijn medereizigers aankeek, die in vroolijke stemming likeur dronken en mij vriendelijk presenteerden, toen ik mijn oogen opende. Nog half slaperig, bedankte ik en nam het geurige glaasje aan, welks inhoud me geheel verwarmde. Ik was belangstellend te weten, wanneer de gever van dezen drank weer terugreisde.

„Wissen Sie,” vervolgde een heer een begonnen grap, over twee mensen, die in twist elkaar aan 't uitschelden waren, en nu, aan 't eind van hun scheldwoorden-register gekomen, wanhopig naar nieuwe creaties op dit gebied zochten, „da



Foto C. Steenbergh.

DE ST. SERVATIUSKERK.

DE „KLEINE KROCHT” MET HET ALTAAR DER H. GERTRUDIS EN EEN STEENEN KIST, WAARIN DE LAATSTE KAROLINGIËR BEGRAVEN WERD.

ist einer aufgestanden und hat geschrieen, ganz langsam und expressiv: *Sie — Eubiolit!*"

(Eubiolit, is, meen ik, een linoleum wrijfmiddel, of zooiets dergelijks).

En zoo hebben we gepraat, grappen verteld en gelachen in de kleine, warme, beroekte coupé, waarvan het raam stijf wit bevroren was, met één grooten kerstboom.

Tegen acht uur werd het weer stiller. We verlangden naar het eindpunt — Berlijn.

Ik verviel in gedachten, over Philipp; over mijn vriend Herbert, dien ik getelegrafeerd had, dat ik in Berlijn zou komen. Ik was van plan een paar dagen daar met hem te blijven, om dan samen naar Philipp's huis te reizen.

Evenals Philipp had ik Herbert in twee jaren niet gezien en was benieuwd of hij nog dezelfde vroolijke wereldling was van vroeger.

Dan nam ik mijn kranten weer op en las, las.....

Eindelijk — Friedrichsbahnhof!

Ach, dien tocht bóven op een motorbus, in het blauw-roze doorzichtige schemerlicht, langs de Lüzow-Ufer, — het begin van de mysterieuze geschiedenis!

Een week geleden was ik dan 's avonds in Berlijn aangekomen om half tien en had aan 't Friedrichsbahnhof mijn vriend Herbert getroffen. — Zijn wipneus, de zachte donkere oogen, de licht-lachsche mond, alles was nog hetzelfde aan hem.

Wat doezelig van de reis en vermoed, had ik in den trein reeds gedroomd van een warme, comfortabele hotelkamer in Central of daar in de buurt, doch in plaats daarvan zat ik voor ik 't wist in een auto, mijn bagage voor me op den grond, Herbert naast me, opgewekt, licht en praatlustig.

De auto ruischte vele verlichte, drukke straten door.

Dan hielden we stil op de Kurfürstendamm en binnen eenige minuten waren we geïnstalleerd aan een tafeltje in een groot feudaal lokaal, te weten „Hessler”.

Muziek, gerinkel van fijne serviezen, dikke tapijten, licht, warmte, 'n boel menschen in avondtoilet, een witte kok met hooge witte muts, stille, vlugge obers — een souper...

„Himmel Herr Gott sacrament, wat heb je toch !?"

vroeg een stem naast me en ik blikte in Herbert's jonge oogen, die me lachend aankeken, verwonderd over mijn doezeligheid.

Het verschil tusschen mijn gedroom en de werkelijkheid was ook groot. — Ik probeerde me te accomodeeren met de mondaine omgeving, wat me wonderwel begon te gelukken na 't eerste glas sekt.

En zoo, een week lang, bezochten we elken dag verschillende gelegenheden: Palais de Dance, Palais des Westens, Nelson, Regina enz. enz. teveel om op te noemen. Overal was 't levendig en vroolijk. — Van een danszaal Unter den Linden vertelde Herbert me zelfs dat, toen er brand uitbrak in de bovenverdiepingen, en men de dansers waarschuwde en beval te vertrekken, deze brooddronken doordansten, alsof niets hun kon schelen, zelfs niet hun eigen ondergang!

We zagen „Die Sache mit Lola" in de Kammerspiele, waar een uitstekend humorist den geheele avond de menschen aan 't lachen hield, bezochten La Bohème, Der Spieler enz. enz. en waren dan ten slotte ohne Geld, waarop besloten werd naar

Philipp te gaan. Ook mèt geld — ik had er genoeg van.

Ik was in vele jaren niet in Berlijn geweest, sinds het uitbreken van den oorlog niet. Weinig oorlogskreupelen zag ik er, en oppervlakkig gezien was er veel drukte en vroolijkheid onder de menschen. Maar 't bevalt me er niet; er hangt daar iets in de lucht dat me drukt, er hangt iets in de straten dat me leed doet.

Graag had ik actueele en interessante zaken geschreven over Berlijn. Nietwaar, zoo een Gross stadt, zulke belangrijke tijden en menschen? — Maar die week was als een droom voorbij naast mijn Ariël-vriend en toen was ons geld op. Toen ook had ik genoeg van Berlijn en was blij dat ik het verlaten kon. — Dit is wel jammer, want mij is nu iets heel reëls en actueels verloren gegaan, en daarbij komt — dat ik nu het mystieke en mysterieuze ging bezoeken, dat voor zoo weinig menschen belangrijk is. Maar — 't is nu eenmaal zoo, dat politiek me weinig interesseert en — verder kon ik nog een

klaagzang schrijven over deze tijden, maar 't voornaamste is toch: hoe eerder en hoe verder ik weg ben van de plaatsen, waar de actueele toestanden het felst branden, des te liever is het me.

Eerst hebben we nog Kerstmis-inkopen gedaan, voornamelijk bij Wertheim. Voetje voor voetje baanden we ons daar een weg in dat reusachtige magazijn, om het na eenige uren zwaar bepakt te verlaten.

Ten slotte beklommen we dus een motorbus en reden in de ijle schemering langs de Lüzow Ufer, terwijl de Lüzow de teere avondkleuren weerspiegelde en de huizen, statig en stil de duisternis afwachten. De lucht was koud en frisch en vooral een verkwikking na al de drukte en de benauwde winkel-luchtjes.

„Heb je nog geld voor den trein?" Herbert boog in de schemering zijn gezicht naar me toe; de straatlantaarns weerspiegelden hun licht in zijn donkere oogen.

„Ja, ja," blageerde ik rustig. Herbert schoof wat dichterbij.

„Zie je dien griezigen kerel naast me?" vroeg hij zacht.

Ik keek op en ontmoette den blik van een onbekende, naast Herbert gezeten. Zijn gelaatstreken waren weinig belangrijk, doch de uitdrukking in zijn oogen deed me huiveren. Hij keek me aan, alsof hij me kende, terwijl ik

me toch niet kon herinneren hem ooit gezien te hebben. De oogen waren, voor zoover ik in het half licht, met de langzaam voorbijtrekkende lantaarnlichten kon zien, helder van kleur en zacht van uitdrukking — doch er lag een groote angst in, iets als eene vertwijfelde bede om hulp.

Ik huiverde en kon toch mijn oogen niet afwenden; ik moest blijven kijken. Doch die angst-blik, die als een stille noodkreet was geweest, had slechts één ondeelbaar oogenblik geduurd, want de man had zich omgewend, en keek nu rustig voor zich uit.

Had ik me vergist? Had die vreemdeling me niet aangekeken? Had ik me dien angstblik verbeeld?

Kalm keek hij voor zich en ik vroeg me af, of ik gedroomd had. — Ik nam zijn profiel nauwkeurig waar. Het was een gewoon gezicht, wel sympathiek, doch zonder sprekende kenmerken, zonder eene bijzondere eigenschap erin gegrift; alleen de mond was zeer goedmoedig en aantrekkelijk. — Doch wat was dat voor een vlek aan de slaap? Een groote moedervlek?

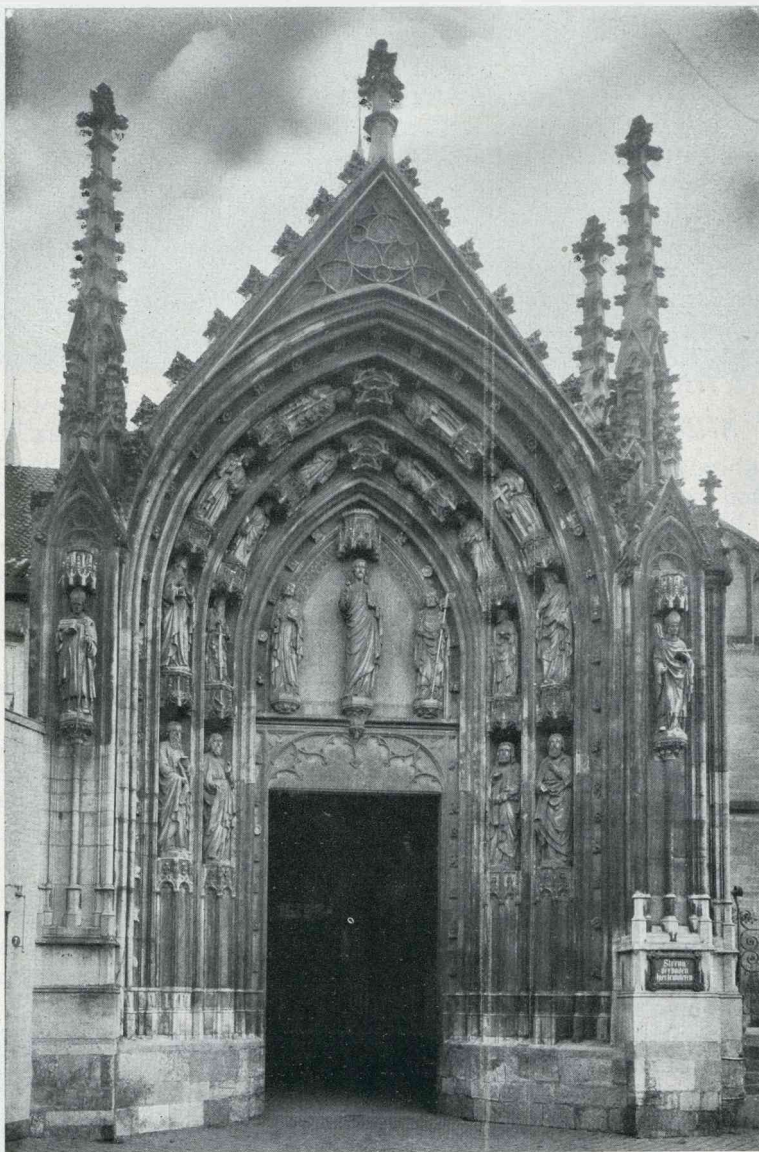


Foto C. Steenberghe.

DE ST. SERVATIUSKERK.

DE MONUMENTALE INGANG AAN HET KEIZER KAREL PLEIN.

Het leek wel zoo.

Ik voelde me aan den arm geduwd.

„Zeg —” hoorde ik Herbert's stem, en ze klonk me vreemd veraf, „wat kijk je toch?”

Ik antwoordde niet, ik moest dien vreemde ongestoord aankijken.

Deze had nu den blik neergeslagen, als in gedachten, en ik verwonderde me over de absolute onbewegelijkheid van zijn gezicht, dat me plotseling als een doodenmasker leek. Een vreemd, luguber gevoel maakte zich van me meester, als..... was.....

Daar keek hij weer op, wendde het hoofd om, naar mijn kant, doch zag nu langs me heen, en — o — God — het was weer diezelfde wanhopige angst-blik!

Een groot medelijden maakte zich van me meester, en de drang om dien vreemde, zoo mogelijk, te helpen. 't Was me, of hij me niet meer vreemd wás, en alsof eene onbegrijpelijke sympathie me aan hem verbond.

Ik was op 't punt op te staan en hem aan te spreken, te vragen of hem iets scheelde, of ik hem helpen kon — daar bracht hij de hand aan het voorhoofd, naar de plek, waar ik de moedervlek had waargenomen. Hij voelde daar, alsof hij pijn had, — en — een ijskoude rilling liep me van de kruin van 't hoofd naar beneden — — die vlek — scheen dóór zijn hand heen!

Ik kon me niet bewegen, ik kon niet opstaan en naar hem toegaan, zooals toch mijn plan was — ik was als verlamd, en bleef zitten.

„Wat is er toch?” klonk Herbert's stem weer, „wat kijk je aldoor! we moeten er hier uit; het is al Wittenberg-Platz!”

Ik wendde even mijn blik af van den vreemde, die mijn geheele aandacht zoo absoluut in beslag had genomen gedurende eenige minuten, en keek om me heen. Het welbekende plein met zijn kiosk, de groote kerk, de lichten, de vele menschen, auto's, trams, leek me zoo ver weg. Ik volgde Herbert en we daalden snel de smalle wenteltrap af. Ik keerde me om, naar den vreemdeling — hij was reeds verdwenen, vóór ons naar beneden gegaan, zeker. Haastig verliet ik de tram en keek naar alle kanten rond, doch kon hem niet vinden.

„Waar kijk je naar?” Herbert stak zijn arm door den mijnen en zijn prettig, vroolijk, jong gezicht deed de griezeling, die over me gekomen was, wijken.

„Naar dien man naast jou — waar bleef die toch?”

„Weet niet.” Hij trok de schouders op en begon een liedje te fluiten.

„Je maakte me opmerkzaam op hem en je vond hem griezelig,” zei ik.

„O — die! Ja dat was ie — griezelig”, antwoordde Herbert en trok even de wenkbrauwen samen — toen floot hij weer verder.

We spraken niet meer over het voorval.

En dien avond vertrokken we naar Philipp, wiens huis eenige uren sporens van Berlijn lag.

Het gaat er niet om een spookgeschiedenis te schrijven, iets, waarmee ik u allen met opzet wil doen huiveren, doch om een werkelijk, natuurgetrouw beeld te geven van wat er

vérder gebeurde — met den vreemdeling op den motorbus als antecedent.

Dus van het oogenblik af, dat we in het dorp X aankwamen, waar ons aan 't station een kleine wagen wachtte met een stevig jong paardje ervoor, dat door Philipp bij den teugel werd gehouden.

We begroetten elkaar hartelijk. Philipp sprak zijn blijdschap uit dat ik gekomen was en ook, dat ik Herbert had meegenomen.

We stapten in den wagen en Philipp nam plaats op den bok. Doch voor we wegreden keerde hij zich naar mij om en gaf me een geladen revolver in de hand.

„Ken je de constructie?” vroeg hij me.

Ik bekeek het wapen bij het licht van de lantaarn.

„Ja,” en ik keek hem verwonderd aan.

„Het is hier wat onveilig,” verklaarde Philipp, „we hebben

altijd een revolver bij ons,” en hij lachte even, zijn mij zoo bekende onbenullige lach, waardoor zijn fijn, intelligent gezicht zoo'n daze uitdrukking kreeg. Dan werd hij ernstig en terwijl de humoristische spottrek om zijn mond dieper werd en zijn oogen me doordringend aanken, zei hij:

„Gisteravond zijn me acht ganzen gestolen en een week geleden heb ik in het bosch mijn paard hier met mijne revolver moeten verdedigen.”

„Don-ner-wetter,” fluisterde Herbert, die de verzekering van de revolver probeerde. — Ik nam hem het wapen af en stak het in den zak.

Zoo reden we dan naar Philipp's landgoed.

GUY DE VOS.

(Wordt vervolgd.)

DE TAAL DER MOLENWIEKEN.

I.

DE vraag, eenigen tijd geleden door den Redacteur van „Buiten” gedaan met betrekking tot den „rouwstand” van een molen die stond aan het pad 't welk leidde tot een kerkhof en welken stand werd ingenomen, wanneer een begrafenisstoet passeerde, bracht mij er toe te pogen, verschillende gegevens betreffende de gevoelens, welke door molenwieken tot uiting worden gebracht, bijeen te brengen.

Gemakkelijk bleek de taak, die ik mij had opgelegd, geenszins.

De „molenwiekentaal” toch is nergens geboekstaafd. Zij steunt op oude gebruiken en overleveringen, wordt van vader op zoon oververteld en hare kennis moet vrijwel geheel worden verkregen van de steeds zeldzamer wordende molenaars en molenmakers, die haar verstaan.

Deze taal dreigt een „doode taal” te worden. Want ondanks de tientallen molens, welke den strijd tegen moderner krachtwerktuigen reeds lang moesten opgeven en uit het landschap zijn verdwenen, zijn er nog honderden over, meer dan genoeg om aanleiding tot het voortleven van de in den loop der eeuwen gegroeide molenwiekenspraak te zijn. Toch sterft zij.

Reeds in 1887 schreef J. Dekker, te Koog aan de Zaan, in een ingezonden stuk in „de Nieuwe Zaanse Courant”: „Was vroeger het rouwen der molens algemeen, zoodat de molens van eigenaars met uitgebreiden familiekring, van



Foto C. Steenbergh.

DE ST SERVATIUSKERK.

TOEGANG TOT DE SCHATKAMER.

BOVEN DE DEUR EEN VOORSTELLING VAN PETRUS.

tijd tot tijd al malende een sterfgeval verkondigden, tegenwoordig neemt men dezen vorm niet zoo getrouw in acht, en gelooven wij, dat dit eigenaardig Zaaansch gebruik ook wel op weg is, na korter of langer tijd de stof van overlevering te helpen vermeerderen". („De windmolens aan de Zaanstreek" door Willem Buys Pzn.)

Deze voorspelling is uitgekomen. De veranderde tijdgeest, welke reeds zooveel gebruiken uit vroeger eeuwen in enkele tientallen jaren geheel heeft te niet doen gaan, is ook de molenwiekenspraak noodlottig geworden.

Zij leeft nog slechts, omdat zij niet geheel gestorven is. Maar men voelt er niet meer voor. De oudere molenaar gebruikt allicht nog zoo nu en dan zijn molen tot het vertolken van zijn eigen of medegevoel met anderer aandoeeningen, de jongere spot met deze ouderwetsche dingen.

Het in de laatste tientallen jaren zoo sterk aan den dag tredende materialisme heeft een ondergrond zóó nuchter, dat voor uitingen van den volksgeest, die niet geheel door koude noodzaak geboden zijn, bezwaarlijk belangstelling kan worden gevonden.

Anderzijds raakt de taal der molenwieken in onbruik, omdat zij, althans ten deele, overbodig is geworden. Teekens die waren bedoeld om over groteren afstand iets aan te duiden, raken overbodig door het gebruik van telefoon of kunnen worden gemist, omdat een boodschap per rijwiel zekerder en sneller werkt.

Hoe dan ook, het wordt meer dan tijd, dat er even stil wordt gestaan bij dit verdwijnend gebruik en dat het zooveel mogelijk wordt vastgelegd, omdat het in ieder geval eene onbetwistbare cultuur-historische beteekenis heeft. Dit opstel moge daartoe eene poging zijn. Niet, dat ik mij heb voorgesteld, de stof volledig te behandelen. Eerder heb ik mij gedacht de kwestie aan de orde te stellen. Ik wil verschillende teekens, welke met molenwieken kunnen worden gegeven, meedeelen en hoop zoo van belangstellenden te vernemen, wat zij er mogelijk méér van weten.

Het zal niet veel tientallen jaren meer vorderen, dat het aantal molens tot enkele zeldzaam overgeschoten exemplaren is gereduceerd. Maar binnen veel korter tijd valt het te verwachten, dat er van een „levende" molenwieken-taal geen sprake meer zal zijn.

Laat ons eerst iets van de molenwieken zelve vertellen.

Een molen heeft twee *roeden*, welke in de molenas bij elkaar komen. In deze as of liever daardóór zijn zij beide „gestoken" zóó, dat de een vóór de andere komt. De eene roede heet dan de „buitenroede" de voorste dus, terwijl de achterste de „binnenroede" heet.

De roeden geven zoo aan den molen vier *wieken*. De „binnenroede" is iets meer gebogen dan de buitenroede, waardoor bereikt wordt, dat de wieken „sporen", d.i. ongeveer in hetzelfde vlak loopen.

Ziet men tegen een wiek, dan vindt men aan haar linkerzijde de „hekken", enkele „scheden" van die hekken loopen door de wiek heen en geven zoo aan de rechterzijde gelegenheid tot het aanbrengen van „windborden". Een volslagen windmolen heeft vijf windborden op elke wiek, kleinere hebben er slechts drie.

De molenwieken draaien naar rechts wanneer de beschouwer met het gelaat naar den molen gekeerd staat.

Het eerst zullen wij stilstaan bij de teekens, welke bepaalde gevoelens uitdrukken en wel die van *vreugde* en van *rouw*.

Vreugde kan op tweeërlei wijzen worden uitgedrukt en wel door den molen „in de vreugde" te stellen en door hem „mooi te doen staan".

Vooropgesteld zij, dat deze standen alléén voorkomen, wanneer er geen dringende aanleiding tot malen is. Misschien is het een der lezers bekend, of het werk soms ook tijdelijk wordt onderbroken tot het geven van uiting aan het gevoel van vreugde, ik ben daar niet achter kunnen komen.

De *niets* uitdrukken wieken staan bij den „molen in rust" twee aan twee horizontaal en verticaal. De laagste verticale wiek staat dan „voor de borst".

In Friesland zegt men dan, dat de molen „op de roede" staat. Elders, zie „Buiten" 1919 pag. 447, noemt men

het: de molen staat „op schooi". Over den „overhekstand" hebben we het later.

Staat de molen nu „in de vreugde" dan is hij stilgehouden even voordat een der roeden den verticalen stand heeft bereikt, zie de teekening op deze bladzijde.

Hoe groot de hoek is, welke met de verticaal wordt gemaakt staat niet vast, dit schijnt een kwestie van gevoel van den molenaar te zijn. Zullen wij straks bij den „rouwstand" zien, dat er daarin gradualiteit is, voor „vreugde" is mij daarvan niets bekend. Veelal heeft de „in vreugde" staande molen een vlag op de hoogste wiek, regel schijnt dit niet te zijn.

Welke zijn de redenen om de molen „in de vreugde" te stellen? 't Zijn er verschillende.

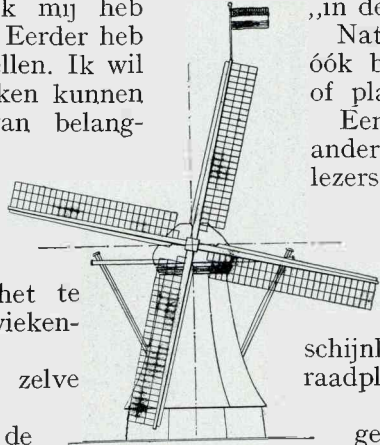
Industriele molens (dit op te vatten in onderscheiding met polder- of watermolens) worden „in de vreugde" gezet bij huwelijk van den eigenaar of diens naaste familieleden, bij geboorten, bij nationale of plaatselijke feestdagen, of bij verjaardagen van het Vorstelijke huis.

Polder- of watermolens nemen den vreugdestand aan, wanneer een der heemraden of poldermeesters of hunne kinderen in het huwelijk treden. Geheel vast is dit alléén, wanneer de dijkgraaf of voorzitter van den polder een dergelijk feest viert.

De watermolenaar kan ook voor zijn privé gebruik den molen „in de vreugde" plaatsen. Ook dan zijn het, voor zoover mij bekend, alleen de geboorten en huwelijken uit de naaste omgeving die hem daartoe aanleiding geven. De molenaar van den Geerpolder te Ter Aar deelde mij mede, dat hij na het ontvangen van een huwelijksaankondiging, maar ook alléén in dat geval, zijn molen op den trouwdag „in de vreugde" zette.

Natuurlijk kan de watermolenaar van zijn vreugde óók blijk geven, wanneer het een of ander nationaal of plaatselijk feest wordt gevierd.

Eenige instructie met betrekking tot een en ander is mij niet bekend, misschien weet een der lezers daar wat van af?



DE TAAL DER
MOLENWIEKEN.
„IN DE VREUGDE".

Het „in de vreugde" zetten van den molen zooals we dit hier omschreven, schijnt intusschen niet algemeen gebruikelijk te zijn geweest. In de Zaanstreek was het vrij waarschijnlijk onbekend, de molenlitteratuur, welke we raadpleegden, zweeg er over.

Evenmin konden personen, die met de molen gebruiken overigens wel op de hoogte bleken, er ons iets van vertellen. Ook in Friesland schijnt men het gebruik niet gekend te hebben.

In het bekende werk van Dijkstra, „Uit Friesland's Volksleven" worden wel verschillende molengebruiken genoemd maar niet het onderhavige. Zelfs wordt daar, door een intusschen wat onduidelijk figuurtje, de „vreugdestand", als den nader te noemen „rouwstand" aangegeven. Hetzelfde treffen we aan in het reeds boven aangehaalde opstelletje van den heer van Beurden in „Buiten" van 20 Sept. '19. Ook hier wordt niet van den „vreugdestand" gewaagd en eveneens met „rouw" aangeduid wat hierboven als „vreugde" is aangegeven.

(Wordt vervolgd).

C. VISSER.

Nog eens „thee met witte puntjes".

Ter aanvulling van hetgeen over bovenstaand in een vorig nr. van „Buiten" 1) geschreven werd, moge alsnog het volgende een plaatsje vinden. „Witpunt thee" is de theesoort, ontstaan door de behandeling van de afzonderlijk geplukte fijnste en jongste blaadjes van de struik der Assam thee. Deze thee wordt niet door de machine, maar met de hand op groote bakken van bamboe vlechtwerk gerold en, na droging, ook met de hand gesorteerd. Geen wonder dat deze thee de fijnste en de duurste is.

De meestal even aardige als geestige Volkshumor dacht de uitdrukking „thee met witte puntjes" uit, ter aanduiding van „slappe thee", welker kleur naar die van het water zweemt, en die ook — weer even aardig en geestig — wel eens genoemd werd: „thee als de juffrouw de meid roept."

F. W. DRIJVER.

1) N.l. in het nummer van 21 Jan. l.l., blz. 32.



Foto C. Steenbergh.

GROOT-ESSENBURG. VOORHOF MET ORANJERIE EN KASTEEL.

GROOT-ESSENBURG.

DE tijden van de diligence en trekschuit zijn lang voorbij, de meest afgelegen oorden bezitten hun spoorwegstation, dat toch niet de macht bezit de afgeslotenheid, de mensenschuwheid der stads-verre bewoners te verwinnen. De halte Hulshorst, tusschen Harderwijk en Nunspeet gelegen, doet zelfs overhaastige internationale treinen hun vaart beëindigen, geen nog zoo driftig en voortvarend transit-verkeer kan verandering brengen in de uren-tabel, en toch is daar rondom een verlatenheid, goddelijk-levend, menselijk-dood. Als we van de halte het stille grintweggetje gaan, worden we vastgegrepen door een suizende stilte, gevangen als we zijn tusschen de engomsluitende boorden van hoog-opgaand hakhout. Beneden is 't witte grint van een vriendelijken landweg, boven ons een wijd-gespannen, strakblauwe hemel en alles in ons, wat ons nog met de natuur zelf verbindt, wordt tot zichzelf bewust, intens leven gewekt. En we wenschen slechts deze onophoudelijk-ruischende stiltestroom te laten vloeien door de oneindige dagen, vergetend alles wat achter, alles wat voor ons ligt.

Maar zelfs in Hulshorst is daar de voor alles praktische werkelijkheid. Midden in 't bosch splijten zich de wegen, donker verdolend onder sombere boomen. Plotseling bezinnen we ons op het doel van onze reis, het kasteel Groot-Essenburg, dat ergens diep verdoken moet zitten in deze dreigende bosschen. Geen mensch te zien op den duisteren driesprong; slechts een toe-boerenhuis, weinig den vreemdeling lokkend, verspert ongestuurd den weg. Ik waag 't schroomvallig aan de zijdeur aan te kloppen, waarachter kindergehuil tenminste menschenlijke aanwezigheid doet vermoeden. De boven-deur opent zich, een onverwacht binnenhuis diept op uit het duister, waarin een klein meisje, met bontbloemige kroplap, zwart bekapt, wijdrokkig, kleurig, fleurig alle gedachte aan norsche bejegening verdrijft. Ze wijst me den weg naar den grintweg, nog iets verder oostwaarts door de stille bosschen, waar de vijvers van Groot-Essenburg weldra het tegenbeeld van het hoge huis zullen vertoonen.

Flits-scherp snijden auto's, van Nunspeet naar Harderwijk rennend, de stille streek, waar onaangedaan, het park en de bosschen van het Sandburgsche geslacht de woning omsluiten. Vrij onverwacht zien we ter rechterzij de open, breede oprijlaan, de vijvers overbruggend, zich verwijdend tot een ruim voorplein voor de hoge stoep van Groot-Essenburg. Wreede bouwmeesters hebben met oubollige, vooze koepeltorentjes het aspect van het huis, eenmaal deftig 18e eeuwsch, vernietigd. Het lijkt zelfs in de verste verte niet meer op het onneembare kasteel, dat hier voor eenige eeuwen, omstreeks 1400, stond gebouwd, bewoond door het riddermatige geslacht van Essen. Roofridders of beschermers van de kleine luyden? De historie vermeldt het niet. Maar.... het lag diep verscholen tusschen de zware, woeste, duistere bosschen, het Hierderbosch genaamd, dat zich rond Hierden uitstreekte tot bijna aan de poorten van Harderwijk, zoodat de stad

slechts veilig van over zee kon worden benaderd. De burger wist zich buiten de muren omringd door altijd opdringende gevaren; dieren en menschen bedreigden steeds zijn vrijen uit- en ingang. Totdat in 1335 de ondergang van het Hierdensche bosch begon. Inmers graaf Reinald II gaf toen den Harderwijker burgers het recht deelen van het woud in bezit te nemen, en te ontginnen. Waarlijk niet ter meerdere beveiliging van zijn onderzaten, slechts ter vermeerdering van zijn inkomsten, daar de gewonnen grond met een jaarlijkschen cijns moest worden betaald, terwijl de wegen en waterkeeringen door de pas tot grondeigenaars bevorderde poorters moesten worden onderhouden. Wat alles waarschijnlijk niet zeer paste aan de heeren van Essen, de bewoners van het groote ridderslot. Ze zochten meer en meer toenadering met de nu werkkrachtige Harderwijkers en heerschten zelfs later vredelievend als burgemeesters over de plaats. Het ridderslot verviel, na enkele eeuwen kwam hetzij op de

fundamenten, hetzij op de plaats, waar eenmaal de burch stond, een notabele woning, waarschijnlijk in 1652, niet in 1672, het jaar dat de Franschen Harderwijk bezetten, gelijk Craandijk in zijn Wandelingen door Nederland meedeelt. Immers het jaartal 1652 staat nog in den gevel boven de deur, al is van het 17e eeuwsche huis zelf weinig over. 't Werd in de 18e eeuw duchtig gerestaureerd, toen 't aan de familie van Westerveld behoorde, wier wapen met dat van de Sandbergs boven de hoofddeur werd gecombineerd, en later, in 't begin en 't midden der 19e eeuw nog eens gemoderniseerd, zoodat zelfs de strenge structuur van een 18e eeuwsche woning er nauwelijks te herkennen valt. De tegenwoordige bewoonsters Douarière C. J. Sandberg van Essen



Foto C. Steenbergh.

GROOT-ESSENBURG. VOORGEVEL.

burg, geboren Barones van Haersolte en haar dochter Adriana Petronella, verkiezen in de guurste wintermaanden een steedscher kwartier boven de wel ruime, maar lang niet comfortabele havesathe. Enorme keldergewelven zijn nog de waarschijnlijk overblijfselen van den middeleeuwschen burcht, waar thans prozaische, doch nuttige wintervoorraad wordt geborgen, brandstoffen worden gezameld, de wasch wordt bewerkt. En dat op een plaats waar misschien eenmaal gevangenen in den kerker zuchtten, al ontbreken hier dan ook de ketenen en ijzeren ringen, welke overal elders steeds als kostelijke bewijsstukken voor fantasierijke romantici dienst doen. Doch behalve deze plaats schenkt het gansche huis geen stof aan de verbeelding: de betrekkelijk weinige kamers, zeker gering te noemen in verhouding tot de verwachting, gewekt door het breed-gevelige uiterlijk der huizing, zijn zelfs door hem, die volkomen onschuldig is aan aesthetica, architectuur of historiekennis (een eenigszins zeldzaam creatuur in onze kunstzinnige en wetenschappelijke dagen) oogenblikkelijk herkend als de inventie van negentiende-eeuwsche geesten. Zelfs al vindt men er de beeltenissen van lang verleden voorvaderen, van een onbekenden 17e eeuw- schen burgemeester, van Rudolf Jordens, Burgemeester van Deventer, die in 1748, 77 jaar oud, stierf, van zijn vrouw, van zoovele anderen, die thans niet meer nauwkeurig kunnen worden herkend. Want ze waren jarenlang weggestopt op een vliering ergens boven in 't huis. Door een toeval werden ze gevonden en de tegenwoordige bewoonster was de eerste, die inzag, hoeveel merkwaardigs verborgen was onder de oude dikke stofflaag; vooral het portret van Jordens was de peine van de schoonmaak waard, al werden ze nu door den restaurateur wel wat te veel gevernist en opgepoetst.

Daar is ook nog het portret van Mr. Samuel Johannes, baron Sandberg van Essenburg, in 1778 geboren, met hart en ziel den Grooten Keizer toegewijd. Als gouverneur van Luik gaf hij zich geheel aan Napoleon's belangen en Europa's gevreesde en geëerde, geduchte en harts-tochtelijk beminde tyran bewees zijn gouverneur de eer zijn huis als gast te betreden en er enkele dagen te verblijven. Een paar Sèvres-vazen bewaren de herinnering aan het bezoek van den machtige. Trouwens, vele oud-adellijke geslachten stelden hun huizen ter beschikking van den keizer aller Franschen: zoo staat op den Old-Ruitenburg, de woning der familie Sloet van Old-Ruitenburg bij het kleine Overijselsche stadje Vollenhove, nog het ledikant, waar Napoleon I eenmaal sliep.

Op Groot-Essenburg is weinig oud huisraad over, het is verdwenen, gelijk de oude architectuur van het huis verdween, toen 't in den aanvang der 19e eeuw door de dames van Westerveld Sandberg, die op Leuvenum woonden, slechts als jachtpaviljoen werd gebruikt. Nu echter is 't groote kasteel, dat eenmaal stond op Leuvenum, (een buurtschap aan het eind van den Poolschen weg, ook toebehoorend aan de familie Sandberg) verdwenen: een nieuw wordt er weder door den tegenwoordigen eigenaar gebouwd, echter niet op de plaats van het oude huis.

Maar rondom Groot-Essenburg's huis is alle pracht en alle staatsie van eeuwenoude bezitting bewaard. In de eerste helft der 18e eeuw heette de „Lustplaats, bij dit Huis, reeds eene van de fraaisten in deese Landstreek. Zij munt uit in Laanen, Starrebosschen, Beemden en Wateren". Het is er niet meer het Paradijs van Craandijk's dagen, den man, die heel ons land doortrok en met die reizen heel wat

voor het roemlooze niet heeft bewaard: vrije wandeling is er slechts op Pinksteren toegestaan, waarvan de bezoekers gemeenlijk gebruik maken, door de lanen en grasvelden met boterhampapier en apennootschilletjes te versieren! Waardoor ze gevaar loopen zichzelf van een groot genoeg te berooven: al is thans het groote Leuvenumsche bosch, nu geen particulier eigendom meer, open voor iederen bezoeker. Nog loont echter een wandeling door de tuinen van Groot-Essenburg de moeite. Voor het huis, rondom het huis de glanzende vijvers, waaraan de Hierdensche beek haar levend water brengt. Daar staat ter linkerzij het lage, ruime landhuisje, dat nu al het kwaterend, kwekkerend gevogelte tot woning strekt, maar eenmaal als badhuis vroolijke menschenkinderen hoorde schateren en juichen. Nu is het stil op Essenburg, stil in zijn boomgaard met oude, oude pereboomen, stil bij de plaats waar eenmaal het rosarium lag, stil bij de Hierdensche beek, eenmaal vol karpers en forellen. In de dagen, dat Heribert Willem Aleid de eigenaar was, die in 1841 trouwde met Adriana Pieterella Schorer, de dochter van den Harderwijker dominee Johan Radermacher Schorer. Hij was de gelukkige bezitter van Essenburg,

Leuvenum, Mastenbroek, de Kuinre, de Schere bij Coevorden, de Bannink bij Colmschate. Vele kinderen deelden de uitgebreide erfenis: de oude zonnewijzer op het grasveld terzijde van het huis herinnert ons aan 't tempora mutantur et nos mutamur in illis. De stalling terzijde het huis verdween, de oude melkerij werd tot stal ingericht, waar nog een heele reeks rijtuigen staan opgesteld, een zeldzaam verschijnsel in onze dagen; in 1864 werd echter de cranjerie bijgebouwd, op een der afbeeldingen te zien. Maar onverwoestbaar, durend door alle tijden, prijkt er de cameliaboom, knoestig, gebogen onder de zware vracht, eeuwig-jeugdig in zijn teedere, bloesemende pracht. Rustig te midden der branding.

R. v. O.

DE ELVEN.

(Slot).

VERVOLGENS krijgen wij de huisgeesten, vriendelijk, goedgehartig en hulpvaardig. Zij wonen in de huizen der menschen

wier lot zij aan het hunne verbinden. Hun geliefkoosde verblijfplaats, zegt Wolff, is achter den haard, en vandaar komen zij, vooral 's nachts, om al het werk in huis te doen; ze bottelen zelfs het bier en bij den molenaar van Gelrode scherpten zij de molensteen. Niet alleen doen de kabouters allerlei grof werk, ze hebben ook hogere aspiraties en zijn b.v. groote voorstanders van orde, reinheid en zedelijkheid. In het jaar 1313 woonde in het Menorietenklooster te Lübeck een huisgeest, die niet alleen allerlei diensten bewees, maar ook het zondig leven van een koorheer aan het licht bracht. Een ander, die jaren lang bij Bisschop Bernhard van Hildesheim inwoonde, had lust en vreugde in het gezelschap der menschen en maakte gekheid met de gasten, die aan tafel zaten, maar liet zich nimmer zien. De levensgeschiedenis van een huisgeest, die Heinzelmänn heette, hebben de gebroeders Grimm uitvoerig opgeteekend.

Ook de schepen hebben hun eigen geest, den klabouterman, die 's nachts touwen en zeilen kalefatert. Als 't schip vergaat, vertoont hij zich aan den kapitein.

De bosschen werden vroeger niet alleen door vogels en wild bewoond, maar ook door boom-elfen en woudgeesten, waarvan sommige zoo groot waren als reuzen. Als in een



Foto C. Steenbergh.

GROOT ESSENBURG VAN TER ZIJDE GEZIEN.

stormachtigen nacht de kolenbranders in hunne hutten wegdoken, hoorden zij een geluid als van takken, die tegen elkaar zwiepten en andere vreemde klanken; dat waren de boschreuzen, die met elkaar vochten.

In deze betooverde wereld vond men ook de betooverde jonkvrouwen (niet te verwarren met de witte vrouwen), wie een vervloeking of een bezwering uit de maatschappij der menschen verbannen heeft en die nu voortaan in de kringen der elven verkeerden. Het is begrijpelijk, dat ze altijd treurig zijn en vervuld van een heimwee naar de wereld. Zij verschijnen 's nachts in de ruïnen van kasteelen en kloosters en zijn gekleed in een wit gewaad, een bos sleutels in de hand, want zij bewaken onderaardsche schatten, waarvan zij ook wel uitdeelen.

In ons vaderland hebben vroeger vele witte vrouwen gewoond en misschien wonen er nog; althans, zoo lezen wij in „de Oude Tijd” van 1869; wie ooit den wittewijvenkuil te Barchem bij Lochem bezocht, kan zich gemakkelijk voorstellen, dat de bewoonster zich nog niet uit dit veilig plekje verjagen liet. Wel lieten de witte vrouwen de menschen ongemoeid, maar als men ze plaagde of bespote, werden ze gevaarlijk, zooals de witte juffer van Montferland, die een boerenjongen omarmde en dooddanste en de witte juffer van Barchem, die een boer gevoelig op zijn plaats zette. In Drenthe moeten de witte vrouwen bijzonder talrijk geweest zijn, want de Koevorder dokter en dominee Johan Piccardt, uit het midden der 17e eeuw, wijdt er in zijn „antiquiteiten” een geheel hoofdstuk aan.

Niet voor ons genoeg, zegt Dr. Knappert, van wiens studie „Over de Elven” ik een dankbaar gebruik gemaakt heb, maar om der waarheid en der volledigheid wil moeten wij nog gewag maken van de nachtmaren; (bij het volk heeten ze drukgeest, rude, alpdruk, cauchemare, nachtmerrie); dat zijn mannelijke en vrouwelijke geesten, die 's nachts bij de menschen in bed sluipen en hun slaap op de gruwelijkste wijze verontrusten. Dikwijls is de beklemming zóó sterk, dat de menschen aan de gevolgen sterven. In een Noorsche sage van Henne am Rhein, die veel over mythologie geschreven heeft, wordt verteld van een koning Wanlandi van Zweden, wien door een mare de schedel ingedrukt werd. Ze kunnen allerlei gedaanten aannemen, de afschuwelijkste van duivelen, de liefelijkste van bloeiende maagden. Ze laten zich moeilijk vangen en als men ze grijpen wil, veranderen ze zich b.v. in een halm, die de ontwakende krampachtig als bedstroo in de hand houdt. Ook dieren worden door de mare aangetast; zoo vond een boer zijn paard met verwarde manen, rillend en bevend van vermoeienis, op stal staan. Eveneens wordt het graan door den alpdruk bezocht; het gevreesde moederkoorn ontstaat daar, waar de mare zich in het graan verborgen heeft.

Ben ik hiermede aan het einde genaderd van hetgeen ik over de elven zeggen wilde, ik zou daaraan nog een uitgebreide beschouwing kunnen vastknoopen omtrent hetgeen de geleerden in tal van bespiegelingen en hypothesen dienaangaande hebben verkondigd, maar dat zou mijn bestek verre te buiten gaan. Alleen wil ik nog even terugkomen op wat Prof. Schrijnen noemt den animistischen oorsprong, de zielen van afgestorvenen: zielengeloof en zielenvereering. In verband hiermede breng ik een denkbeeld ter sprake, dat sommige onderzoekers zich hieromtrent hebben ge-

vormd. Zij vonden over de geheele aarde het geloof aan het voortbestaan der ziel na den dood. De ziel van den slapende — men weet, dat men dan geen stuur meer heeft over zijn gedachten — verlaat in velerlei gedaante het lichaam en keert daarin na enkele uren weer terug. De ziel van den doode keert niet weer terug, maar dwaalt rond, alleen of in scharen; zij worden voortgezweept door den storm; zij wonen in de bergen; zij verschijnen als dieren of als spookgestalten; zij zijn goedgezind of boos en worden gediend door de menschen.

Zóó ongeveer zullen wij ons de elven hebben voor te stellen, zóó rijze hun beeld of schim voor het oog onzer verbeelding. Dit staat vast, dat zij, zooals Prof. Schrijnen zegt, de lievelingen waren der volksfantazie, hetgeen ik ook in deze regelen heb willen aantonen. K. L. SCHAMP.

LEVEN EN STRIJD IN DE WILDE NATUUR

18)

door F. ST. MARS.

(Geautoriseerde vertaling van
S. J. Barentz-Schönberg).



Foto C. Steenbergh.

GROOT-ESSENBURG. IN HET PARK.

HAASTIG streek de meeuw neer en greep naar de schelp, miste ze en terwijl deze steeds sneller naar de zee begon te rollen, meegesleurd door de zuiging van het teruggaande water, joeg hij ze na, bijna tot aan zijn borst in het water loopend, vergeefs pikkend en gravend naar zijn verdwijnende prooi. Het was een bespottelijk gezicht, juist als een man, die op straat zijn afgewaaiden hoed narènt en het had ongeveer evenveel succes.

— Boem — boem — boem! brulde de volgende golf, veranderend in een vasten, zeegroenen muur, bijna boven op den wanhopigen meeuw, die juist genoeg tijd had om zijn vleugels te openen en te vluchten, half rennend, half vliegend, terwijl de golf als een hongerige hond grommend achter hem kwam. En toen hij zich eindelijk omkeerde, was de wulk verdwenen — door Vader Neptunus weggerukt naar de wreede, geheimzinnige groen onderwereld, die zijn thuis was.

Tien minuten later vinden wij de wulkschelp als tevoren

in de sombere, stille, zwijgende onderwereld der zee, onbewegelijk als voorheen, en — *gebarsten*. Misschien voelde de wulk, die erin was, zich niet goed. Men vraagt zich af hoe een wulk in een gebarsten schaal zich voelt — *als* hij iets voelt. Maar ik kan die vraag niet beantwoorden.

Hoe dan ook, hij was er, maar daar bleef hij niet. Misschien sleepte een strooming hem mee. Misschien zocht hij er met opzet een en *liet* zich meesleepen. Ik kan het niet zeggen. Maar dit weet ik wel, bij het aanbreken van den dag was hij een flink eind van het strand af, waar de eb hem nooit te pakken kon krijgen, en tusschen een verspreide kolonie mosselen, bij wie eenige oesters kampeerden. Niemand kan zeggen of hij daar bij toeval was of niet, maar als wij ons het andere zaakje met die mosselen herinneren, zou men denken van niet.

Maar hoe het ook zij, het is zeker, dat onze wulk druk bezig was. Hij was aan het bouwen, en tevens de barst aan het repareeren, die zijn huis den vorigen dag had gekregen door den snavel van den meeuw.

Nu denken de menschen dat de *schalen* der weekdieren *groeien*. Dat doen zij niet. Zij worden *gemaakt* — opzettelijk

en wetenschappelijk opgebouwd met een troffel — welks andere naam is een soort van verharde opperhuid — door den eigenaar der schelp, wanneer zij of hij denkt dat dit noodig is. U ziet dus onzen wulk bezig met bouwen; u ziet hoe hij dezen mantel, of opperhuid of troffel, of hoe u het wil noemen, langs de barst in de schelp als cement gebruikt. De kalk, afgescheiden in zijn lichaam, nadat die eerst „onttrokken” was aan de zee, vulde niet alleen geheel en zeer netjes die barst, maar in geval van eenige onvoorziene zwakheid die zich op die plek mocht vertoonen, had hij een laag cement, een riem als het ware, erop bevestigd, om alles veilig te maken. Binnen korten tijd zou dat hard worden — *en schelp zijn*.

Toen begon onze wulk zijn aandacht te geven aan het vergrooten van zijn schelp. Hij was al groot en zijn schaal ook, maar zijn toenemende groei drong hem de schelp grooter te maken. Hij kon niet — zooals zoovelen doen, die geen wulk zijn — om zoo te zeggen, uit zijn schoenen groeien. Natuurlijkerwijs was het zijn methode om verder te gaan waar hij het laatst had opgehouden, d.w.z. onder aan de laatste en grootste spiraal. Hij gebruikte zijn opperhuid of natuurlijke troffel en bracht kalk aan als te voren. De tijd en de werking van het zeewater zouden dit cement hard maken en kleuren, zooals zij de rest hadden gedaan.

Hij werkte rechthandig en zoo precies, dat zelfs geen maatstaf, metend tot een honderdste van een duim, een fout aangewezen zou hebben. En let wel — want dat is het grootste wonder van alles — hij moest de volmaakte lijn van zijn schelp bewaren; den mooien draai van de spiraal, deze grooter maken dan de vorige en bovenal, vasthouden aan het type van zijn soort, en niet die een alikruikenschelp, of van een mossel, of van een oester, of de schelp van een scheermes-rug maken, maar zich stipt houden aan het plan, gemaakt door zijn voorouders. Of-schoon hij zoover ik kan nagaan precies met hetzelfde materiaal werkte als Mossel, Alikruik, Oester en Co., maar misschien niet met denzelfden vorm van troffel.

„Rome is niet in één dag gebouwd,” en onze wulk maakte niet in een oogenblik de vergroting en reparaties aan zijn fort. Misschien was zijn voorraad cement niet groot genoeg voor het heele werk, en moest hij bij tusschenpoozen wachten in onafgebroken gepeins, terwijl zijn lichaam, of kieuwen, of maag of iets anders de kalk en zijn voedsel uit het water trok.

Intusschen verminderde hij de mosselbevolking om zich heen, en het is zeer wel mogelijk dat hij tenminste een groot deel van zijn kalk uit hen trok, aangezien ook zij schelp-makers waren. U begrijpt natuurlijk wat hij had gedaan met de leeg mosselschalen die in het rond lagen met gaatjes die er doorheen geboord waren — en alleen een wulk kon dat doen.

Maar toen de dag weer aanbrak en de tien voet groote lichtkring boven schitterend gloeide van wit en goud, kon men ook zien dat er andere leeg mosselschalen in het rond lagen, die den avond te voren nog niet leeg waren geweest en hierin waren *geen* gaatjes. Zij waren leeg en even netjes schoon gemaakt alsof een wulk die taak had verricht.

De wulk had juist een periode van onbewegelijke geslotenheid achter zich, veroorzaakt door de komst en de vrij onkiesche attenties van een jongen bruinvisch, gevormd als een flesch, die onderstboven langs den grond snuffelde en blijkbaar zocht naar de visschen, die hij niet kon zien of ruiken tenzij zij zwommen — de schollen wisten dat ook, want zij lagen zoo plat als velletjes papier terwijl hij rond-

snuffelde — en was juist gedeeltelijk uit zijn schaal gekomen om weer naar een anderen mossel te kruipen, toen iets anders zich juist op zijn weg bewoog.

Het was er den vorigen avond nog niet geweest, dat nieuwe atschuwelijke ding zonder gezicht, of kop, en dat leek op geen enkel ander levend ding in het rond — als het werkelijk levend *was* en het zou moeilijk uit te maken zijn, want het leek heel veel op de een of andere plant of cactus. Het ding was een zeester — vijfvingerig, helder gekleurd en week. Het had over een mossel gelegen en dien bijna geheel bedekt. Voor het daar kwam, was die mossel levend en gezond en dik geweest — daarna niet. Nadat de zeester ermee klaar was, was het een wijd geopende, leeg schaal. En wat meer zegt, er was nog een zeester twee meter verder, die een oester bedekte en toen een uur later de zeester een paar duim er vandaan lag, was ook die oesterschelp open en leeg.

Onze wulk echter, die ongetwijfeld niet zoo dwaas was om niets van zeesterren te weten, wist niets omtrent de zeester, die voor hem was. Ze was niet heel dichtbij en hij had ze niet zien bewegen — iets dat niet te verwonderen was daar niemand ze ooit zag bewegen — maar toch ging zij dien dag eenige duim van den mossel af.

Nu de wulk verzadigd was en naar rust verlangde en naar overpeinzing, terwijl de kalk en het cement zich in hem vormden om de laatste hand te leggen aan zijn werk, aan zijn „uitbreiding van zaken” zooals de winkeliers zeggen,

zonk hij halverwege in het zand; trok zich terug van de wereld en haar rumoer en sloot zich vast en lekker voor een tijdje op en — u kunt mij op mijn woord gelooven — wanneer een wulk zoo is opgesloten kan niet veel anders dan een hamer en een beitel hem weer naar buiten krijgen voor hij uit zichzelf te voorschijn komt.

Het moet op een donker uur van den nacht zijn geweest — en iedere nacht is vreeselijk donker en moet een atschuwelijke nachtmerrie zijn, daar in de diepe zee — dat de zeester zich bewoog

en onzen wulk ontdekte. Het een of andere wezen, dat een kreeft of een groote krab moest zijn geweest, was juist over hem heen gegaan, terwijl de gepantserde pooten hol over het dak van de schelp krabden; en de een of andere visch — misschien wel een rog — was juist klaar met zijn pogingen om hem uit zijn zandbed te graven; hij bemerkte de zachte weeke, dekkende massa van de zeester, die naar hem toe kroop.

Als hij iets anders was geweest dan een weekdier met een dubbele schelp en evenals de Russische boer gevloekt met een fatalistische versuffing die hem stil deed blijven en lijden als een martelaar, dan zou hij op dat oogenblik als een duivel gevloekt hebben. Dit is waar, omdat hij wist, dat, wanneer de zeester eenmaal op hem was, hij wel „Nacht Nel” kon zeggen, hij, zij of het — op mijn woord, ik kan het verschil niet zien bij die akelige, plantachtige afschuwelijkheden — was iemand met een bijzonder vaste en doodelijke kracht.

Langzaam liet de zeester haar eigenaardige pooten glijden over de mooie krullen van de geribde schelp — voelend, voelend, voelend. O, het afschuwelijke en het langzame van dat half-levende ding met hersens! Toen hield de beweging op. De vreemde pooten hadden gevonden wat zij zochten, hadden hun zuignappen gesloten om de beide helften, die voor den wulk zijn — opgesloten in zijn schelp — wat de luchtbus is voor den duiker onder water in zijn helm geschroefd.

(Wordt vervolgd).

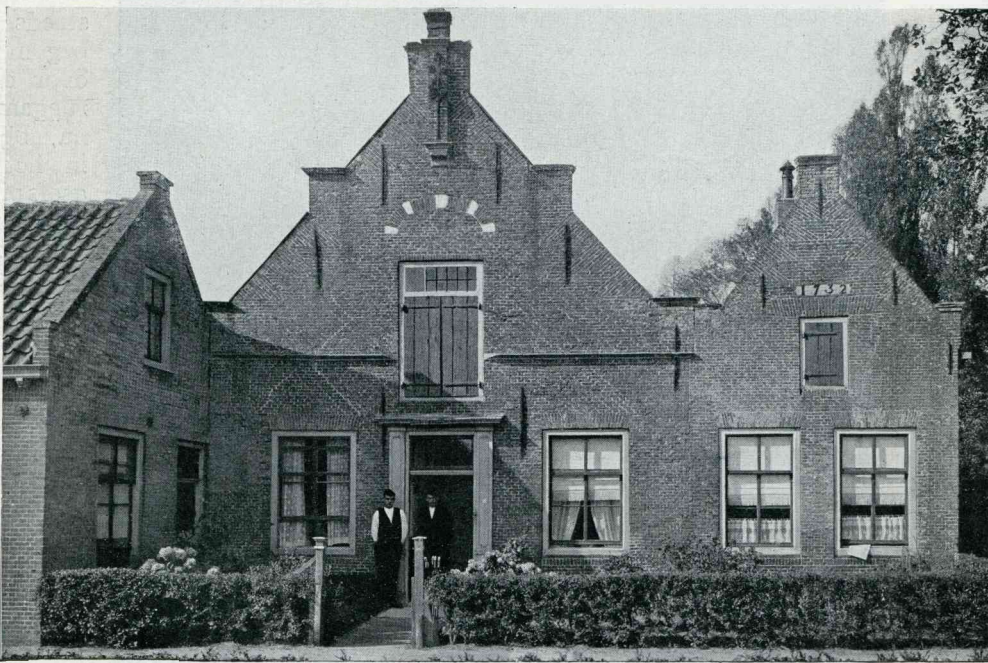


Foto C. Steenbergh.

OUD HUISJE TE WARMOND.